

ד"ר בן-ציון סורוצקין
פסיכולוג קליני
ברוקלין, ניו-יורק
bensort@aol.com
www.DrSorotzkin.com

השקפת התורה על הגבלות, סייגים ומיניות¹

(עודכן 2020)

הגבלות וסייגים

חלקים נרחבים בתורה עוסקים בסייגים ובהגבלות. בדמיונם של צעירים חרדים רבים, מצטייר הקב"ה כך: אליל רב עצמה שמסיבה מסתורית כלשהי זקוק לנו כדי שנימנע מהפרת פקודותיו ונספק לו נחת על ידי עשיית מעשים טובים. אם נפר את הכללים, נמיט על עצמנו את חרון אפו. בתסריט הגרוע ביותר, הדימוי הפנימי של ה' מזכיר מאוד את האלילים העתיקים שלא התעניינו כלל במוסריותם או בשלומם של האנשים שעבדו אותם. ברמה הבסיסית, הם היו בריונים חזקים מאוד והיה צורך לפייסם כדי להימנע מ"מכות" או גרוע יותר.

דימוי מדויק ונכון יותר מבחינה תורנית הוא א-ל הדואג לרווחתנו, ומשום כך רוצה שנעשה פעולות המועילות לנו ונימנע ממעשים שיזיקו לנו (בדומה לרופא הממליץ לחולה להימנע מעישון כדי לא להזיק לעצמו).

תפיסה זו משתקפת בפסוק הבא בספר איוב (לה:ו-ז) – "אם חָטַאתָ מֵהַ תִּפְעַל בּוֹ וְרַבּוֹ פְּשָׁעֶיךָ מֵהַ תַּעֲשֶׂה לוֹ. אִם צָדַקְתָּ מֵהַ תִּתֵּן לוֹ..." פסוק זה מבהיר מעבר לכל ספק שחטאינו אינם יכולים לפגוע בה' ומעשינו הטובים אינם יכולים להיטיב עמו. כללי התורה נועדו אך ורק לטובתנו.

אף על פי כן, האנשים הנוטים להשקפה הראשונה שהוצגה כאן יצליחו למצוא מקורות רבים בתורה ובגמרא התומכות, לכאורה, בגרסתם (למשל: הקרבנות גורמים נחת רוח לה', חטאינו מצערים את ה' וכו').

מדברי חז"ל עולה באופן ברור שביטויים כגון "החטא מצער את ה'" אינם יכולים להתפרש כפשוטם. אלא, ביטויים אלו נועדו לשמש כמטאפורות כדי לקרב למוח האנושי מושגים שמעבר ליכולת תפיסתו. לדוגמה, הדיון על הצער שהעבירות שלנו גורמות כביכול להקב"ה מוכיח לנו שלהתנהגותנו יש משמעות. הרב דסלר מדגיש שכאשר אנו משתמשים בביטויים שימושיים כגון אלו, עלינו להיות מודעים לכך שהבנתם הפשטנית היא למעשה חילול הקודש!²

¹ נמסר בסדנא של "אוהל" בנושא התנהגות מינית המתאפיינת בחציית גבולות בקרב ילדים ובני נוער ב-2 בפברואר, 2011 בברוקלין, ניו יורק.

² ראה מכתב מאליהו, חלק ג', עמודים 257-260. וראה גם בספר שם דרך לרבי שמחה זיסל ברוידא: פרשת תצוה מאמר טז', הסבר מקיף בענין זה, ובספר מעין בית השואבה (רבי שמעון שוואב) תצוה כז:ד, ובספר משך חכמה פרשת קדושים יט:ג.

השקפת התורה על איומים לצורך שמירת גבולות

הרב חיים שמואלביץ,¹ בשיחתו על השקפת התורה בעניין גבולות, מצטט את הפסוק האוסר להוסיף על המצוות או לגרוע מהן. הפסוק מקשר בין עניין זה לבין עבודה זרה לבעל פעור: "לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו... עיניכם הראת את אשר עשה ה' כבעל פעור..." (דברים ד, ב-ג).

שואל רב חיים: מה הקשר בין מצוות "בל תוסיף" לבין עבודה זרה לבעל פעור?

בשונה מאילימים אחרים שאותם נהגו לעבוד על פי פרוטוקול מסוים, מהותו של בעל פעור הייתה "חוסר גבולות". למעשה, ככל שנהגו בו בביזיון רב יותר, כך נחשבה העבודה הזרה למקודשת יותר! הגמרא אומרת שבעל פעור היה האליל הפופולרי ביותר מפני שהוא היה אות וסמל להעדר גבולות.

ההגנה הטובה ביותר שלנו מפני הידרדרות למדמנה מוסרית היא שמירה על גבולות מתאימים. המעטה בחומרתה של הפרת גבולות מעמידה את המערכת כולה בסכנה. מעניין לציין שגם הוספה על מצווה (מבלי להבהיר שתוספת זו אינה חלק אינטגרלי מהמצווה) מסכנת אף היא את מערכת הכללים. לפיכך, הפסוק מקשר בין בעל פעור לבין שני האיסורים – הוספה על המצווה וגריעה ממנה – שכן שניהם מאיימים על שלמותם של גבולות ראויים.

רב חיים מעיר הערה מעניינת מאוד: אותה השקפה המאפשרת לאנשים להגיע לדרגות הגבוהות ביותר – דהיינו, הערכת "גדלות האדם" (הפוטנציאל העצום של האנושות) – עלולה, בגרסתה הפתולוגית (נרקיסזם) לגרום לאנשים להאמין שהם "מעבר" לכללים!

הגבלות הנחיות כמניעה קיצונית עלולות לגרום לרצון לפרוק את העול הבלתי נסבל

ר' חיים מוסיף ומתריע על הבעייתיות של גבולות נוקשים מדי.² מסיבה זו, התורה נותנת לחיילים במלחמה פטור יוצא דופן מהגבלות הנישואין הרגילות (אשת יפת תואר). התורה מכירה בעובדה שחיילים בעת מלחמה אינם מסוגלים לשמור על הגבולות הרגילים שלהם.³ במקום לאפשר להם להידרדר למצב של אבדן גבולות (כמו בעל פעור), התורה יוצרת גבול גמיש יותר המותאם למצבם.

מעניין לציין שמפרי גבולות סדרתיים רבים התחנכו בסביבה של משמעת יתר. כמו כן, מדיניות "אפס סובלנות" הצוברת תאוצה בבתי ספר ובמקומות עבודה בתחום הסמים, האלימות, כלי הנשק וכו' מניבה פעמים רבות תוצאות הפוכות.⁴ גם בתחום של הנדסאות מבנים, נוקשות יתר יוצרת חולשה במקום כוח. זו הסיבה שגורדי שחקים נועדו להתנדנד ברוחות חזקות.

בעניין זה מזהיר הרב דסלר שעמידה בפני פיתויים אסורים באמצעות דיכוי בלבד דומה ללחיצה על קפיץ. ככל שאתה מפעיל לחץ על הקפיץ, כך הוא מזנק בחזרה בעצמה רבה יותר. בהתאם להשקפה זו, הרב חיים פרידלנדר מייעץ לנו להגדיר את עבודת ה' שלנו במונחים חיוביים ולהתמקד ביתרונות של קיום תורה ומצוות במקום בהשלכות השליליות של הפרת הכללים.⁵ הרב וולבה נותן עצה דומה בעניין לימוד

¹ ספר שיחות מוסר, מאמר פד' "בעל פעור".

² ראה גם שיחות מוסר מאמר ל' עבד ה' (א) "הקושי להיות מוכרח".

³ ראייה לכך ניתן למצוא במעשי זוועה שביצעו חיילים בשעת קרב, אף שהיו ידועים כאנשים מתורבתים בחייהם האזרחיים. רמב"ן כי תצא (כג:י) ובמכתב מאלהו כרך אלול, עמ' מד'.

⁴ "מדיניות מקיפה וכללית שאינה מוסברת באופן ברור למורים או לתלמידים עלולה ליצור אווירה שבו כללים מפריעים לקשר שבין תלמידים למורים והיכולת לשמור על ביטחון בבית הספר נפגעת". "Code of Silence: Students' Perceptions of School Climate and Willingness to Intervene in a Peer's Dangerous Plan." Syvertsen, A. K., Flanagan, C. A., Stout, M. D.; *Journal of Educational Psychology*, 101 (1). (Article available at <http://www.apa.org/journals/releases/edu1011219.pdf>.)

⁵ ספר **מכתב מאליהו** (רבי אליהו דסלר, ח"א עמ' 235): יש שהאדם דוחה את יצרו, אבל אינו מבטלו... ע"כ אם גם לפי שעה מתגבר האדם עליו, אבל הוא כמו דוחק ע"ג קפיץ, אשר כלעומת שידחוק יותר, יתנגד הקפיץ יותר. ובספר **שפתי חיים** (רבי חיים פרידלנדר, מועדים א' עמ' 25 בהקדמה): [בעניין שמירת העיניים] הקושי הוא, שלכאורה "שמירת הראיה" היא פעולה

מוסר.¹ כמו כן, הרב מתתיהו סלומון מתרה בהורים לא להגדיר לילדיהם את הדת אך ורק במונחים של "אנחנו לא עושים כך ולא עושים כך".²

למעשה, מחקרים גילו שדיאטות וניסיונות לגמילה מעישון השמים דגש על התוצאות החיוביות של אכילה בריאה והימנעות מעישון יעילים יותר ממסרים המדגישים את ההשלכות השליליות של עישון והשמנת יתר.³ עובדה זו מלמדת אותנו להימנע משימוש יתר בהשלכות שליליות בתור כלי חינוכי.

מושג העול – שליטה עצמית

סוגיה נוספת המוסיפה נופך לעניין זה היא מושג ה"עול" – עול מלכות שמים. אנשים רבים רואים מושג זה בעיני רוחם כמשא או נטל של עבדות. למעשה, הרב מתתיהו סלומון מסביר על פי הזוהר שעול הוא כלי עזר,⁴ דהיינו אמצעי העוזר לנו לבצע ביתר יעילות את המטלה שכולנו חפצים בה (בדומה לתרמיל קשיח של מטיילים, המאפשר להם לשאת את כל הציוד שלהם בנוחות מרבית).

בדומה לכך, "עול" המשמעת העצמית נושא בחובו יתרונות רבים לאלו הבוחרים לאמץ אותו. בסוף שנות השישים ערך החוקר וולטר מישל מאוניברסיטת סטנפורד מחקר שלימים יתפרסם כ"ניסוי המרשמלו". ניסוי זה נערך על ילדים בני 4-5. כל ילד נכנס בתורו לחדר ריק, התיישב על כסא כאשר על השולחן שמולו הונח מרשמלו (ממתק) בודד. הנסיין הסביר לילד כי הוא יעזוב את החדר לזמן מה, ובזמן זה יכול הילד לאכול את המרשמלו, אולם, אם יחכה עד שהנסיין יחזור הוא יזכה לקבל שתי חתיכות מרשמלו.

התברר כי שניים מתוך כל שלושה ילדים לא הצליחו להתאפק ואכלו את המרשמלו. אחדים לא חיכו יותר מכמה שניות לאחר שהנסיין עזב את החדר וכבר טרפו את הממתק. לעומתם, שליש מהילדים התאפקו, חלקם בקושי רב, והתאמצו כדי לא להתפתות לאכול את המרשמלו. הם תועדו מריחים, ממששים ובוהים במרשמלו, העיקר לא לאכול אותו לפני הזמן.

14 שנה לאחר מכן נערך מחקר המשך, בו חזרו החוקרים לילדים שהספיקו לגדול בינתיים ועמדו לקראת סיום תיכון. הגילויים היו מרתקים. התברר כי מתוך קבוצת הילדים שהצליחו לדחות סיפוקים אחוזים גבוהים מאוד הראו יכולות חברתיות ולימודיות מפותחות, הרבה יותר מאשר קבוצת הילדים שלא התאפקו

השוללת, זו פעולה נגד... וידוע דברו של מו"ר הגרא"א דסלר שככל שלוחצים יותר על הקפיץ כן גובר הלחץ הנגדי... כאן חידש רבנו לקיים את המצוה מתוך החיוביות. לשמוח בזכות של שמירת העין, וממילא סרה ההתנגדות הפנימית. וכך כבר הזהיר החובות הלכות: **רבי ירוחם** ("דעת תורה" בראשית עמ' יט-כ): וכתב בעל **חובות הלבבות** שלא ראוי לאדם להוסיף סתם גדרים וסייגים למצוות ועבודה זו שייכת רק לצדיקים וחסידים, דהיינו, "שרק אם האדם מרגיש בנפשו שהתורה אינה עליו כמשא או יכול להוסיף, ואם לאו הרי יכול להיות שאדרבה, מה שמוסיף על התורה, מזה גופא תיעשה התורה עליו כמשא, ואז סכנתו גדולה לפרוק מעליו כל עול התורה. חז"ל יראו מאוד מזה שהתורה לא תיעשה על האדם כמשא. וזה ביאור דברי חז"ל (ירושלמי נדרים ט). שאמרו "לא דייך במה שאסרה תורה" וכו'. חוה הוסיפה על הציווי לפיכך באה לידי גרעון, כי אחרי שהציווי נעשה עליו למשא, אז משליח מעליו אף העיקרים, וזהו הסכנה הכרוכה בתוספות, וכל זה מדרכי היצר".

¹ בספר **עלי שור** (רבי שלמה וולבה, ח"ב, עמ' קנט'): המתחיל ללמוד ספר מסילת ישרים במתכונת של לימוד מוסר, ייטיב בתקופה הראשונה שלא להתעכב בכל פרק לערוך חשבון נפשו על ליקוייו במידה שהוא עוסק בה, אלא ילמד את המידה בכל עומקה ויתלמד להעריך אותה ולהשתוקק בה [ע"כ]. וראה גם בעלי שור ח"א עמ' רה'. וראה גם בספר לדעת בארץ דרכך (ר' יהודה גרינולד, ירושלים תשנ"ו) עמ' 168 ו-343-344.

² נאמר בוועד בענייני חינוך. ראה גם בספר *With Hearts Full of Love* מאת הרב מתתיהו סלומון, ארטסקרול, 2009, עמ' 179-180

³ "המחשבה על השלכותיה השליליות של התמכרות רק תגביר את התשוקה לחומר הממכר... מפני שההגנה הפסיכולוגית העומדת בלבה של כל המתמכרות היא הכחשה, ולכן בשעה שאתה מהרהר ברעיון שלילי כלשהו (כגון לקות במחלת הסרטן עקב עישון), המוח שלך ישתוקק להנאה האינטנסיבית של ההתמכרות כאמצעי לבטל (כלומר להכחיש) את הרעיון המפחיד". [הורד ב-26/12/2010 מהאתר www.guidetopsychology.com/stopsmok.htm]. ייתכן שהפורנוגרפיה העכשווית היא ה"בעל פעור" של היום – הפרכת כל הגבולות. נראה שאלו שחוו משמעת מסוג מדכא במיוחד במשפחתם מועדים ביותר ליפול טרף לפיתוי הפורנוגרפיה.

⁴ **מתנת חיים** (רבי מתתיהו סלומון, ימים נוראים, עמ' עה) - **נפש החיים** (שער ד' פרק ד') ע"פ הזוה"ק.

ואכלו את המרשמלו לפני הזמן. בנוסף, הילדים שהצליחו לדחות סיפוקים גדלו להיות בוגרים שהתמודדו טוב יותר עם תסכול ולחץ.¹

אנשים שגדלו עם הערכה ליתרונות המהותיים של גבולות נאותים יראו בהם כלים מועילים ולא מעמסות. לעומת זאת, אלו ש"שוחדו" בפצויות או בשבחים או אוימו באמצעות עונשים כדי להפיק מהם את הציות המיוחל הם בעלי סיכויים נמוכים יותר לפתח הערכה לשליטה עצמית. כמו כן, סביר להניח ששימוש יתר בביטוי "כי אמרתי לך" כסיבה לציות לא תעצים את הערכת הילד לתועלת המהותית של שליטה עצמית.

השלכות קליניות של תחושות אשמה ובושה קיצוניות

תחושות עזות של אשמה ובושה משחקות תפקיד מפתח במצוקה הרגשית הנצפית על ידי מטפלים במטופלים דתיים. אחד ההיבטים החשובים בחינוך ילדים הוא התמודדות עם חוסר שלמות וכישלונות אנושיים. אכן, אשמה בריאה וסבירה הוא חלק בלתי נפרד מעבודת ה', אך אשמה סוחפת ובלתי סבירה היא הרסנית ומזיקה.

הרב דסלר כותב ב"מכתב מאליהו": "בושה באה מהרגשת סתירות פנימיות, ויש בה כוח גדול להביא את האדם לידי תשובה. אבל מצד אחר, יכול האדם לבוא על ידה לידי עזות וחוצפה, כי הרגשת הסתירה באופן חזק מאד יכולה להביאו למרוד נגד בוראו לגמרי ח"ו, כדי להשקיט בכוח את קול המצפון".²

גם הרב חיים שמואלביץ דן באריכות באופן שבו מצוקה פסיכולוגית עקב רגשי אשם חזקים עלולה להזיק לרוחניות יותר מהעבירה עצמה.³

אשמה ובושה בתחום המיני

התחום המיני מועד במיוחד לתחושות עזות של אשמה ובושה, והוא מהווה כר פורה למצוקה רגשית אצל בני נוער חרדים. אחת הסיבות לכך היא שמדובר בתחום אישי ביותר ולכן צעירים נוטים להאמין שהם היחידים החוטאים בעברות אלו. משום כך הם מתרשמים עמוקות מהערות חמורות שהם קוראים בספרי קודש, זאת לעומת תגובתם להערות חריפות דומות באשר לחסרונותיהם בתחומים פומביים יותר (כגון לשון הרע).⁴

הרב וולבה התייחס לסוגיית האשמה המינית בביטאון רפואי ישראלי לפני 40 שנה:

התקופה הקשה של ההתבגרות היא קרקע פורה לגידול רגשי אשמה... האוננות היא איסור חמור. רוב רובם של הצעירים נכשלים בזה ואינם יכולים להתגבר על זה בשום אופן. התוצאה הם רגשי אשמה. כאן הוא המקום להדרכה נכונה מצד רבנים ומחנכים. כידוע, רב אינו מוסמך... להתיר איסורים. אבל הוא יכול להדריך, להרגיע ולהביא את הצעיר לסבלנות עם עצמו. ויחד עם זה: טיפוח חיי חברה אינטנסיבית והכנסת הצעיר לתוך אוצרות התורה האדירים... [ש]מביאה לכך, שבמשך הזמן שוכחים לחטוא. במקום מלחמה תמידית שהיא אך שווא – יגיעה חיובית לתורה ולחברה, ולאט לאט נגמלים... זאת היא דרך החינוך הנהוגה היום אצלנו.⁵

הרב וולבה גם מבכה את:

הטעות משנות הנעורים הראשונות שהתרגלו לראות בכל דבר שביצה"ר ענין של טומאה, וכל כך השתרש מבט זה בבני תורה הצעירים, עד שאח"כ כשהם ניגשים להתנותם, נדמה להם גם אז

¹ "The nature of adolescent competencies predicted by preschool delay of gratification." Mischel, Walter; Shoda, Yuichi; Peake, Philip K. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1988, Vol 54(4), 687-696. (תודתי נתונה לד"ר דוד פלקוביץ שהעיר את תשומת לבי למחקר זה).

² **מכתב מאליהו**, חלק ד', עמ' 263. ראה גם ח"ג עמ' 216

³ בספר **שיחות מוסר**, מאמר נה' - "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא".

⁴ שולחן ערוך, הלכות לשה"ר (ל: א-ב): "והוא עון גדול וגורם להרוג נפשות מישראל, לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעך, צא ולמד מה אירע לדואג האדומי... ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע בלבד".

⁵ "בשבילי הרפואה", סיון תשמ"ב, בית חולים לניאדו, עמ' פב'.

כי בעצם בטומאה הם עוסקים, אלא שהטומאה הותרה ... כמובן, אין לך טעות גדולה מזו! ולאבוננו גם מחנכים אינם נזהרים בזה ומרבים לטמא את היצה"ר, במקום לחנך תלמידים לדעת שהיצה"ר הוא דבר שבקדושה, וממילא צריכים לשמרו בקדושה! ואילו חונכו התלמידים ככה, היו יודעים בעת בואם בברית עם בת גילם כי בית מקדש הולכים לבנות, לא מקום מותר לטומאה ח"ו!¹

הרב חיים מוולוז'ין מדגיש את הסיכון הרוחני הכרוך ברגשי אשמה קיצוניים בנושאי מין בהצהרה דרמטית בספר "כתר ראש". הוא מבקר את אלו המצטטים את דברי הזוהר בדבר חומרת איסור הוצאת זרע לבטלה, אך "שוכחים" להזכיר את דברי הסיוס של הזוהר במקום, שתלמוד תורה מתקן עוון זה.²

בהערת שוליים ייחודית, מצטט ה"אהלי חיים" את ספר "שני לוחות הברית":

אלו החסידים המחמירים לומר אין תיקון לחטא הזה ר"ל... הם המרבים פושעים בישראל ומרחיקים מלבוא תחת כנפי השכינה אשר בעל העוון... בשמעו אלה אומר אין תשובה לחצי דבר, וכאשר אבדתי כו', ואלו [החסידים] גורמים גלות השכינה, ואינן נקראים חסידים כי אם חסרים ועונשם גדול למאוד.³

תגובתנו המופתעת לציטוט הבא מהרב דסלר שופכת אור על האופן שבו חטאים מיניים נתפסים אצלנו ברמה אחר לגמרי מחטאים אחרים השווים בחומרתם לעוון זה. "איסור הז"ל חמור כ"כ... קל וחומר כשמוציא לבטלה את הזמן היקר שלו!"⁴

דינמיקה משפחתית המעודדת פגיעות לאשמה חריפה

לא היינו מצפים מילדינו לשמור את השבת כהלכתה מבלי לשוחח אתם על הלכות שבת. אולם, דומה שאנו מצפים מהם להתמודד עם המיניות שלהם ללא כל הדרכה. גישה זו בעייתית במיוחד בעולם המודרני. ד"ר דניאל איידנסון כותב בספרו: "ציינתי פעם באזני האדמו"ר מנובומינסק שהרב יעקב קמינצקי היה מורה לחנך ילדים על אודות ענייני מין בגיל 16. תגובתו הייתה: 'זה מאוחר מדי לילדים של היום (כלומר, לפני 25 שנה). יש ילדים בני 8 שיודעים יותר ממני."⁵

על כל הורה לתת את הדעת מתי וכיצד לשוחח עם ילדיו על נושא המיניות. בתור נקודת התחלה, מומלץ להתיעץ עם רב מוסמך.⁶

התדמית של ה'

ישנן ראיות לכך שדמותו של בורא העולם, דמות הסמכות האולטימטיבית, מתעצבת בתפיסתם של ילדים בעקבות חוויותיהם עם דמויות הסמכות הראשונות בחייהם. כפי שכותב הרב מתתיהו סלומון: "עבור ילדים, ההורים הם בועה של ה"⁷. אם ההורים הם בעלי דרישות מוגזמות, מרבים להעניש, בלתי צפויים, בלתי סלחנים, ביקורתיים ביותר וממוקדים יותר בצרכים שלהם מאשר בצרכי ילדיהם, התדמית

¹ אגרות וכתבים ממרן המשגיח רבי שלמה וולבה, ח"ב, אגרת שח'.

² בספר "כתר ראש" (רבי חיים מוואלוז'ין, הודפס בסוף סידור הגר"א, סי' קלג'): והראה לו [לגר"א] מאמר בתיקונים ובספרי מוסר המחמירים מאד בענין זה.... אבל בסוף המאמר בתיקונים זה נמצא דבר טוב למבין [שלימוד תורה]... מצלת מן המיתה... ומן היסורים... והספרי מוסר לא הביאו זאת...

³ של"ה בכתר ראש, הערה נח'.

⁴ מכתב מאליהו מאת הרב אליהו דסלר, חלק ה', עמ' 275.

⁵ In *Child and Domestic Abuse: Torah, Psychological, & Legal Perspectives*, by Dr. Daniel Eidensohn, 2010, Vol. 1, p. ii,

⁶ ספר מועיל בנושא זה הוא *Talking to your children about intimacy: A guide for Orthodox Jewish parents* מאת שרה דיאמנט.

⁷ *With Hearts Full of Love* מאת הרב מתתיהו סלומון, ארטסקרול, 2009, עמ' 66-65. ייתכן שעיקרון זה נכון גם לגבי מבוגרים: "אור החיים" (במדבר כ:ח): הרמב"ם פירש [למה משה נענש על שהיכה את הסלע] כי הקפיד ה' עליו על אשר נתרגז על העדה ומסיבה זו חשבו כי גם ה' בכעס עמהם אשר לא כן היה.

של ה' בעיני ילדיהם תהיה דומה לזו של האלילים העתיקים. ילדים כאלו לומדים לחוות רגשות אשמה עזים גם על עבירות קלות, לא כל שכן על חטאים מיניים.

איש צעיר אמר לי פעם שהוא סמוך ובטוח שה' יספק לו את כל מחסורו מבחינה גשמית, אך הוא אינו מסוגל להאמין שהקב"ה יתחשב בצרכיו הרגשיים. כצפוי, כך בדיוק היה נראה הקשר שלו עם אביו שסיפק את צרכיו הפיזיים אך התעלם מצרכיו הרגשיים.

הורים נבונים, סלחנים ותומכים הממוקדים בצרכים של ילדיהם יוצרים תדמית דומה של הקב"ה בלב ילדיהם. התנהגות זו מכינה את הילדים הללו להתמודדות עם אשמת האוננות בצורה בריאה יותר גם אם הנושא לא נידון בצורה מפורשת, שכן ניתנה להם "תבנית" לעיבוד רגשות אשם.

תגובות מוגזמות של הורים למעידות קלות מבלי להתחשב בנסיבות מקלות גורמות לילדיהם לפתח את תסמין "הצדיק או הפושע". אם הם לא יכולים להיות צדיקים, למה שלא יהיו פושעים? ילדים כאלו אינם מסוגלים לתפוס את מושג ההדרגתיות, שבה אופציה אחת גרועה אך השנייה גרועה עוד יותר. ילדים הגדלים באווירה כזו משליכים תפיסה זו גם על הבורא. כך נוצרים מצבים אבסורדיים כגון אדם שחש שאם הוא אינו מסוגל להימנע מאוננות, אין שום סיבה שלא יפנה לזנות. או, היות שהוא מרגיש אשם עקב בזבוז זמנו על צפייה בסרט "נקי", הוא אינו רואה סיבה לא לצפות בפורנוגרפיה.

לעומת זאת, כאשר הורים מגיבים למעידות של ילדיהם תוך התחשבות בנסיבות הספציפיות של האירוע, אף ילדיהם ייצאו מתוך נקודת הנחה שגם בורא העולם נוהג כך. הם ישתדלו להיות טובים ככל האפשר ויהיו גאים בהישגיהם אף על פי שלא הגיעו לשלמות. כאשר הם מועדים, רמת רגשות האשם שלהם תהיה מותאמת לנסיבות.

ציטוטים "מלחיצים" מדברי חז"ל

התדמית האלוקית המבעיתה המצטיירת בדמיונו של נער צעיר ורגיש מתעצמת עוד יותר על ידי הבנה פשטנית של ציטוטים מפחידים מחז"ל. ילדים הגדלים בביתם של הורים נקמנים המרבים להעניש נוטים במיוחד להאמין להסברים המבעיתיים ביותר. למשל, כתוב בחז"ל שהמלבין פני חברו ברכים – אין לו חלק לעולם הבא. צעירים אחדים מאמינים שזה הדין גם לגבי מי שבייש את חברו אפילו פעם אחת. ילדים שגדלו בסביבה אוהבת וסלחנית יבינו באופן אינטואיטיבי שכפי הנראה זו אינה משמעות הדברים. ייתכן שהם יניחו שחז"ל התכוונו לאדם הנוהג לבייש אחרים באופן קבוע, כפי שהרמב"ם אכן מסביר.¹

הסטייפלר היה מספר כי אחרי כל יום כיפור, היו ניגשים אליו בני נוער מבוועתים שחוו פליטת זרע לילית ביום כיפור. הם נזכרו במשנה ביומא הגורסת שאדם שראה קרי ביום הכיפורים ידאג כל השנה כולה שמא לא ימלא שנתו. (גם במקרה זה, צעירים שגדלו בסביבה נוקשה הנוטה לעונשים יהיו פגיעים יותר לחרדה). הסטייפלר נדרש להרגיע אותם שהמשנה מתייחסת רק לתלמיד חכם נשוי מעל גיל ארבעים, שעבורו נחשב אירוע כזה ליוצא דופן. אדם שכזה חייב לדאוג שמדובר ב"סימן משמים". לעומת זאת, במקרה של צעיר לא נשוי מדובר בתופעה טבעית מאוד שאינה מהווה סיבה לדאגה.²

גורם שכיח מאוד לחרדה קיצונית בקרב בחורים דתיים הוא אשמה בגין הוצאת זרע לבטלה. פעמים רבות הם "מצדיקים" את חרדתם על ידי דברי ה"קיצור שולחן ערוך" שאוננות דומה לרצח. הם אינם מודעים לראייה שמביא ה"בית שמואל", המוכיחה שלא ניתן להבין משפט זה כפשוטו.³

¹ המלבין פני חברו ברכים אין לו חלק לעוה"ב – רמב"ם: "הרגיל בהן" (ראה הל' תשובה ג:יד).

² ספר "קריינא דאגרתא" (ממרוך הסטייפלר) ח"א סי' קס"ה בענין הגמ' ביומא פח. ("הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה"): "... והנה לא ידאג כלל וכלל, כי דברי חז"ל אמורים למי שאירע לו ר"ל שלא מחמת טבעו כלל וכגון נשוי וכן ארבעים ויותר עמוס בתורה ויר"ש... אבל אנשים צעירים וכש"כ כשאינו נשוי הדבר פשוט וברור שאירע הדבר מחמת טבעו... [ראה גם רבי שלמה וולבה – אגרות וכתבים ח"א – מכתב כא']".

³ שולחן ערוך, אבן העזר (כג-א-ב) "אסור להוציא שכבת זרע לבטלה, ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה... ואלו שמנאפים ביד ומציאים זרע, לא די להם שאיסור גדול הוא, אלא שהעושה זה... כאילו הורג הנפש" – ושם בבית שמואל: "כתב חלקת

העדר רקע השקפתי בנושאי מין

צעירים רבים אינם מודעים לקיומם של סיבות רציונליות להימנעות מפעילות מינית טרם הנישואין. עבור רבים מהם, שאצלם כבר נוצרה תדמית מעוותת של ה', זו בסך הכול דרך נוספת למנוע מהם הנאה. בעיניהם, העולם הזה לא נועד לעונג או אפילו לשמחה. הם מופתעים לשמוע שעל פי הירושלמי, אדם שלא נהנה מהעולם שה' ברא עבורו ייתן על כך את הדין.¹

בעניין זה ניתן להיעזר ברעיון המובא בספרים הקדושים. כאשר אדם נהנה מפעילות מענגת מאוד עם אדם אחד מסוים באופן בלעדי, הקשר הנוצר ביניהם הוא חזק במיוחד ("ודבק באשתו"). אינטימיות המשותפת לאינספור אנשים אינה אינטימית במיוחד (בדומה ל"סוד" הידוע לכולם).

סוגיה חשובה נוספת היא הקשר בין אינטימיות רגשית לבין הנאה מתמשכת מאינטימיות פיזית. למרבה הצער, על פי השקפתם של אנשים רבים מיניות ואינטימיות הם שני נושאים מנותקים זה מזה.² כתוצאה מכך, בחורים רבים בתהליך השידוכים "נעולים" על מראה חיצוני. הם אינם מאמינים שרמת ההנאה העתידית שלהם מאינטימיות פיזית תלויה יותר בקשר הרגשי עם בת הזוג מאשר בתכונותיה הפיזיות. הם אינם מסוגלים להבין שפיתוח חיבה אמיתית וקשר רגשי כלפי אדם אחר יגביר את משיכתם אליו.³

מניסיוני, כדאי לציין באזני המטופל שרוב האנשים יעדיפו ארוחה במסעדה בינונית עם חבר קרוב על פני סעודה במסעדת יוקרה עם מישהו שהם אינם מחבבים במיוחד.⁴

לסיכום: צעירים שפיתחו הבנה מדויקת ובריאה של השקפת התורה בנושא גבולות ונהנו מחוויה משפחתית חיובית בעניין לגבולות יהיו בעלי סיכויים נמוכים יותר להפר גבולות.

מחוקק בשם ספר החסידים אם מתירא שלא יכשל באשת איש או בנדה ח"ו טוב לו להוציא זרע לבטלה... לפי"ז מה שכתב בזוהר וכאן דעון ש"ז חמיר מכל עבירות לאו דוקא".

¹ **בירושלמי** קדושין פ"ד סוף הלכה י"ב אסור לדור בעיר שאין בה מרחץ וגינוניתא של ירק, עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל.

² ראה ספר משכן ישראל מאת ר' מ. שלנגר וכן *Marital Intimacy: A Traditional Jewish Approach* מאת הרב אברהם פרץ פרידמן. הפרדה זו נפוצה גם בקרב מטפלים בעלי כוונות טובות הממליצים על שימוש בפורנוגרפיה ככלי עזר לטיפול בבעיות מיניות בנישואין. קשה להבין כיצד עולה על הדעת לנסות לטפל בהעדר אינטימיות על ידי שימוש בפסגת חוסר האינטימיות (פורנוגרפיה)!

³ במקרה שהם גדלו אצל הורים שלא הצליחו להתעלם מחסרונותיהם הקלים, ייתכן שהם לא יהיו מסוגלים לחוות את החוויה של "על כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י"ב)

⁴ "טוב ארוחת ירק ואהבה שם, משורר אבוס ושנאה בו" (משלי טו:יז)

רבי שלמה וולבה – אגרות וכתבים ה"א –

מכתב כד' ("לאחד שנכשל בחטא"). "...ידידי היקר! הפסק לחפש בספרים מה שמדברים על אותו חטא, ומה שכבר רשמת לך – תגנוז. היצר המביא לחטא זה הוא כה ערום, שכל מחשבה על החטא, ואפילו מחשבה של חרטה ותשובה, עלולה לגרות שוב את היצר לעבור. אי לזאת, צריך ללכת בדרך הפוכה, כמו שאמר רבי בפ"ב דאבות שיפה תורה עם דרך ארץ (היינו גמילות חסדים, כמו שאמרו בבראשית רבה פרשה יג, טו) שיגיעת שניהם **משכחת** עוון. צריך לשכוח מהחטא! וזאת – על ידי שתשקיע עצמך בלימוד ותשתדל לחדש, ודוקא בשמחה, וכמו שאמרו בברכות כב. "פתח פיך ויאירו דבריך כי אין דברי תורה מקבלין טומאה!"

... זוהי מלחמה גדולה, הרבה פעמים תנצח, אבל יכול לקרות שגם הוא מנצח ואתה נכשל. ואם חלילה נכשלת: אל תחשוב על זה ואל תשים לב! תדחה כל מחשבה על זה, ובפרט הזהר מייאוש! רק זה רוצה היצר: להפיל את האדם ליאוש, וזאת אל תתן לו! תלמד הלאה, ובשמחה, כאילו לא קרא כלום! ... העצה היחידה לחטא זה היא: לעסוק בתורה ולהתרגל לחשוב בלימוד ברחוב, במטה עד כמה שאפשר, אבל גם להיות מעורב עם החברה. חז"ל אומרים "בראתי יצה"ר, ובראתי לו תורה תבלין" ורש"י בב"ב טז. מבאר: "תורה מבטלת הרהורים". עוד זאת: תשכח מה שראית בספרים על העונשים וקושי התשובה וכו', רק עי' בסידור הגר"א... והדברים שתמצא שם הם ינהיגו אותך.

יודע אני שהדרך שביארתי לך היא לגמרי אחרת מכל מה שראית, אבל יש על דרך זאת הסכמה ממרן החזון איש זי"ע. בכל זאת, קשה להתרגל **לא** לחשוב, **לא** לשים לב, ותמיד שוב מתעוררת מחשבות של חרטה, יגון ויאוש ח"ו. לכן אבקשך לקרא מכתבי זה מדי פעם. והשי"ת יעזור לך שתעלה מעלה מעלה בתורה וביראת שמים עד שתשכח לגמרי מהחטא! ובעה"י תייסד בית של תורה ותוליד בנים בקדושה וטהרה (אין שום חשש שהעבר יזיק לזה), ורק חזק בלימוד תורה עם חידוש!

מכתב כא' ("הדרך להתגבר על היצר"): "...ראיתי שלא שמרת את ההסכם שלנו: לא לשים לב לכשלונות ורק ללמוד בשמחה! הרי כך אמרתי לך בשם מרן החזון איש זל"ה, וכדאי הוא לסמוך עליו. כי הדרך להתגבר איננה – להצטער, אלא דוקא ללמוד בשמחה. ייתכן מאד שאילו היית מתרגל לעשות כך, שהיית כבר נגמל מזה. המחשבה התמידית על זה והפחד מכשלון חדש הם שמגבירים את המתח ומביאים לידי כשלון חדש!... אתה בחור בריא לחלוטין, וב"ה שאתה מתקדם בלימוד, ועד כדי חידוש, ושמח בזה! אולי תעיין עוד במה שהגר"ח מוולוז'ין כתב בשם הגר"א בענין זה שהראיתי לך בסידור הגר"א (ארחות חיים קלג), ותחזק בלימוד! ...

בברכת התורה וההצלחה,

שלמה וולבה